

SAAGEM TUTTAVAKS

NIIDUD

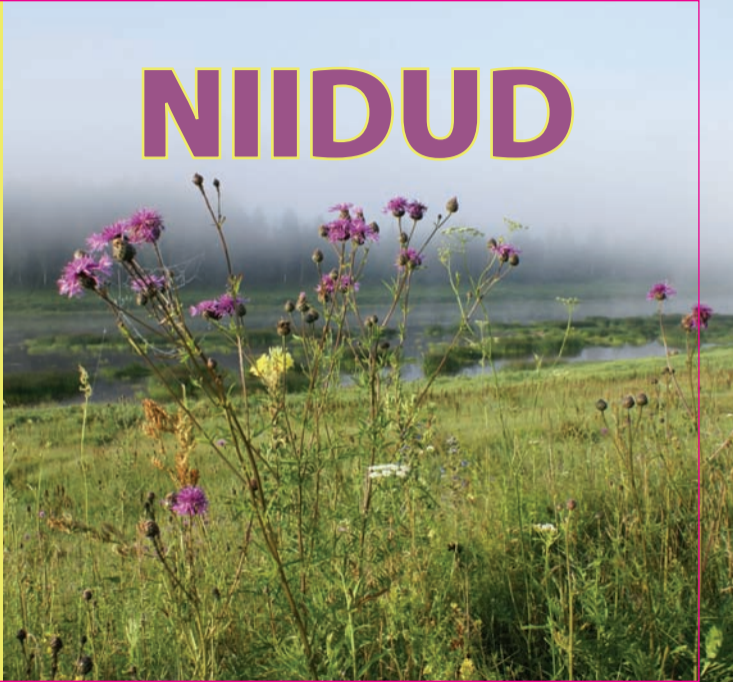

Foto: V. Baronina

Mis on niidud?

Niidud on puudeta või väheste puudega alad, millel kasvavad rohttaimed. Seega on niit rohumaa. Niite, millel kasvab puid, nimetatakse puisniitudeks. Niidud on kujunenud pikaajalise majandamise – niitmise või karjatamise – mõjul. Teisiti öeldes kasutatakse niite kas heinamaade või karjamaadena.

Rohumaid, mida ei ole mõjutatud kündmise, heinaseemne külvamise ega väetamisega, nimetatakse ka pool-looduslikeks kooslusteks. Kuna selliseid niite võib pidada pärandiks meie esivanematelt, siis nimetatakse neid veel ka pärandkooslusteks.

Eestis on pool-looduslikke kooslusi traditsiooniliselt jaotatud neljaks: loopealseteks ehk alvariteks, puisniitudeks (või ka puudeta aruniitudeks), lamminiitudeks ja rannaniitudeks. Kuigi tegemist on inimõju tulemusel arenenud ökosüsteemidega, on just pärandkooslused ühed suurimas hävimisohus elupaigad Eestis. Põllumajanduse intensiivistumine on viinud pärandkoosluste majandamise lakkamiseni, mis põhjustab niitude kinnikasvamist võsa või pillirooga ning lõpuks metsastumist.

Mis on niidud?

Viljakamaid niite on meil kahjustatud ka kultuuristamisega: sinna on külvatud kultuurtaimi või küntud neid põldudeks. Oma osa rohumaade kadumisel on ka elamuehitusel ning tehnoloogilistel rajatistel, näiteks Lasnamäe linnaosa Tallinnas on ehitatud endisele looniidule, Annelinn Tartus aga lamminiidule.

Niitude kaitsel on Eestis viimastel aastatel kõvasti pingutatud, kuna Lääne-Euroopaga võrreldes on meil suhteliselt palju pool-looduslikke kooslusi, mis paneb meile kohustuse neid ka tõhusamalt kaitsta.

Niidud on väga elurikkad paigad, seal kasvab tihedalt koos palju erinevaid taimeliike. Niidud on olulised ka ohustatud liikide kaitsmisel, erinevatel andmetel on Eestis Punase Raamatu liikidest pool-looduslike kooslustega seotud 20% seentest, 49% samblikest, 86% soontaimedest, 42% selgrootutest loomadest ja 55% selgroogsetest loomadest. Peale bioloogilise mitmekesisuse kaitse on niidud kui pärandkooslused väärtuslikud ka pärandkultuuri seisukohast.

Foto: V. Baronina

Niitude tüübid

Niite saab klassifitseerida mitmeti, käesolevas raamatus on need liigitatud vastavalt niiskustingimustele:

- **kuivad niidud** – leiduvad kuivades kohtades, kus kasvavad kuiva pinnast armastavad taimed, taimkate on madal, sageli hõre. Sellesse rühma kuuluvad luite-, ranna-, kivised ja lubjarikkad rohumaad, näiteks loopealsed ehk alvarid.
- **mõõdukalt niisked niidud** – esinevad aladel, kus on suhteliselt viljakas pinnas ja mõõdukad niiskustingimused. Taimkate on tihe ja suhteliselt kõrge, näiteks viljakad aruniidud. Selliseid niite ohustab enim kultuuristamine.
- **niisked niidud** – kohtades, kus märjemad niiskustingimused asenduvad perioodiliselt kuivematega. Jõgede ja järvede lammidel levivad lamminiidud, mere ääres rannaniidud.
- **märjad niidud** – esinevad pidevalt märjal pinnasel. Peamiselt kasvavad seal tarnad, teiste liikide taimi leidub vähe. Siia kuuluvad soostunud niidud, aga ka märjemad lamminiidud ehk luhad.

Foto: V. Baronina

Mis teeb niidu väärtuslikuks?

Bioloogiliselt on väärtuslikud eelkõige sellised niidud, mis on üles kündmata ja “parandamata” (väetamata, külvamata). Sellistel niitudel esineb iseloomulikke taime- ja loomaliike, mida saab kasutada niidu väärtuse indikaatoritena. Paljud heina- ja karjamaad on looduskaitseliselt väärtuslikud, sest on pesitsemispaigad lindudele nagu rukkirääk ja tikutaja, toitumisalad toonekurele ja kotkastele või puhkealad näiteks hanedele ja teistele rändlindudele. Käesolevas raamatus tutvustatakse taimeliike, mis näitavad, et tegu on väärtusliku rohumaaga. Mida rohkem niidul erinevaid taimi kasvab, seda mitmekesisem on sealne kooslus. Eesti mitmekesisimateks niitudeks on puisniidud, millel kasvab nii rohumaale kui metsale iseloomulikke taimi.

Foto: A. Klepers

Niitude hooldamine

Niitude hooldamise all mõeldakse enamasti nende regulaarset niitmist või karjatamist. Niitmine ja karjatamine mõjutavad rohumaid erinevalt. Kui niitmise puhul eemaldatakse rohumass korraga, siis karjatamise puhul toimub see ajapikku ja valikuliselt. Reeglina kujunevad niidetud rohumaad taimestiku poolest mitmekesisemaks, kuid karjatamine võib tekitada mitmekesisemaid võimalusi näiteks putukatele (trappimisel paljanduva pinnase, sõnnikuhunnikute ja valikuliselt söömata jäetud õitsvate taimede näol). Kui niitude hooldamine lakkab, kasvavad niidud võsasse, sealne mitmekesisus langeb ja pikapeale asenduvad niidud metsadega.

Niitude hooldamine

Mida järgida rohumaad niites või karjatades?

Rohumaade niitmisel saab hooldaja teha mitmeid valikuid, mis soosivad niidu elustikku. Niites masinaga põllu keskelt äärte poole või ühest äärest teiseni, võimaldab see väikestel loomadel (linnupojad, imetajad) masina eest turvaliselt põgeneda. Samuti aitab rohus peitunud loomadel põgeneda, kui niidetakse väiksema kiirusega ja järk-järgult. Taimede mitmekesisusele aitab aga kaasa, kui lükata niitmise aega suve jooksul hilisemaks, nii jõuavad seemned küpseda.

Karjatamise puhul on väga oluline, et hoitaks sobivat loomade tihedust. Liiga paljude loomade puhul toimub ülekarjatamine: maa trambitakse tihedaks ja taimed süüakse ära enne seemnete valmimist. Alakarjatamise puhul ohustab rohumaad aga võsastumine või roostumine. Elustiku mitmekesisust soosib ka see, kui niidu ja metsa üleminekuosal hoida mosaiikset puudega ala, mida võib kujundada puisniiduks või puiskarjamaaks.

KASUTATUD SÜMBOLID

Kuiv heinamaa

Mõõdukalt niiske heinamaa

Niiske heinamaa

Märg heinamaa

Ravimtaimed

Kaitse all olev taimeliik

Õitsemisaeg

Mürgine taim

Taimed on rühmitatud õievärvi järgi, kuid üks värv raamatus võib tähistada mitme sarnase värvi nüansse looduses.

Rohelise värvi rühma oleme paigutanud kõrrelised, tarnad ja sõnajalad, millel nähtavad värvilised õied puuduvad.

Foto: V. Baroniņa

HARILIK MAARJALEPP

Ladina keeles: *Agrimonia eupatoria*

Rahvasuus: maksaristik, ohakalind, koerad

Umbes 80 cm kõrgune roosõieliste sugukonna taim, pikarootsuliste liitlehtedega, mille servad on hambulised. Vars ja lehe alumine pool kaetud pehmete karvakestega (erinevalt karvasest maarjalepast, millel karvad ainult leheroodudel). Õied asetsevad pikas tipmises kobaras – nad on väikesed, erekollased, väga lühikese varrega. Õitel on viis kroonlehte. Vili on pähklitaoline, kaetud väikeste konksuga karvakestega, mille abil seemned kinnituvad levimiseks loomade karvadesse või inimeste riieele.

Eestis esinevast kahest maarjalepast on harilik maarjalepp sagedasem kui karvane maarjalepp. Mõlemad on raviomadustega, kuid Eesti rahvameditsiinis vähetuntud. Maarjalepalt saadakse kuldkollast värvainet lõnga ja kangaste värvimiseks, taimi kasvatatakse ka iluaedades.

Eestis esineb üsna sageli.

VI-VIII

HARILIK KULLERKUPP

Ladina keeles: *Trollius europaeus*

Rahvasuus: munalill, haninupp, kulderkupud, kuld-nupp, kullerkukk

Kuni 60 cm kõrgune tulikaliste sugukonna taim püstise harunemata õõnsa varrega. Juurmised lehed pikarootsulised, sõrmjalt 5-jagused. Ülemised varrelehed lühirootsulised. Lehelaba pikkus ja laius 5–10 cm. Kollased kerajad õied 3 cm läbimõõduga, üksikult varre otsas, õitsemise ajal ei avane nad kunagi, kaitstes nii õietolmu niiskuse eest. Putukad pääsevad õie sisse üksnes läbi väikese ava ning leiavad pelgupaiga ebameeldiva ilma eest. Niiskete elupaikade kuivendamise tõttu on liik paljudes kohtades Euroopas kadunud. Dekoratiivne taim, mida ohustab kohati massiline müügiks korjamine.

Eestis esineb üsna sageli, kuid ebaühtlaselt.

V-VI

NURMENUKK

Ladina keeles: *Primula veris*

Rahvasuus: kanavarvas, kikaspüks, kikkahain, kikkakaadsa, kikkapüks

Kuni 30 cm kõrge nurmenukuliste sugukonna taim. Lehed piklikud, voldilised või kurrulised, kuni 20 cm pikad. Tavaliselt kerkib lehtede keskelt üks või mitu vart, mille otsas sarikõisik kollaste piklike õitega. Vili on kupar. Nurmenukku on juba ammu tuntud kui mitmekülgset ravimtaime, selle lehed on suurepärase C-vitamiini allikas kevadel, nendest saab valmistada tervislikku salatit. Kuivatatuna kasutatakse ravimteedes.

Eestis esineb üsna sageli lubjarikastel muldadel.

IV-V

Foto: V. Baroniņa

HOBUMADAR

Ladina keeles: *Galium verum*

Rahvasuus: Kollased maitseed, kõhurohi, liikmerohi, neitsipunad

Madaraliste sugukonna taim, ülejäänud Eestis esinevatest madara liikidest kergesti eristatav õite kollase värvuse järgi. Vars 30–60 cm pikk, püstine, ümar, harunemata. Lehed kitsad, lineaarsed, tugevalt sissepoole rullunud servaga, peavarrel enamasti 8–12 kaupa. Õied kollased, tugeva magusa lõhnaga, koondunud suurtesse harunenud ebasarikatesse.

Hobumadara juurtest saadakse tumepunast värvainet lõnga või kangaste värvimiseks.

Kasvab kuivadel liivastel ja lubjarikastel rohumaadel, sageli koos mägiristiku ja angerpistiga.

Levinud Eestis paiguti, kuid Lääne- ja Põhja-Eestis on tavaline.

VI-IX

Foto: V. Lārmanis

HARILIK KUKEHARI

Ladina keeles: *Sedum acre*

Rahvasuus: kukemari, maoajaja, kiigemääre, lambamarjad, müüripipar

Väike sukulent, kuni 10 cm kõrge paksuleheliste sugukonna taim, mis on kohanenud kasvama kuivas ja toitainetevaases pinnases – ranna-, lüiterohumaadel ja lubjarikastel rohumaadel, suudab kasvada isegi dolomiitkaljudel. Moodustab kompaktsed mättataolisi padjandeid. Püstise varre otsas palju pakse, vaheldumisi asetsevaid lehti, mis koguvad veevarusid. Lehed kirbe maitsega. Varre otsas asuvad õied meenutavad väikseid kollaseid tähti. Seemned pisikesed. Taim levib suurepäraselt ka vegetatiivselt – isegi lehtedega, pungadega või varre osadega, mis kiiresti juurduvad.

Eestis sage.

VI-VIII

KARE SEANUPP

Ladina keeles: *Leontodon hispidus*

Kuni 40 cm kõrge korvõieliste sugukonna taim. Veidi meenutab võilille – lehed tihedas lehekodarikus, süstjad, kuni 20 cm pikad, ebaregulaarselt sopilishambulised. Erinevalt võilillest on kogu taim kaetud karvadega.

Varsi tavaliselt mitu, püstised, ilma lehtedeta, hargnenud. Enne õitsemist on pung längus, õitsemise ajal kollane õiekorv püstine, läbimõõt on kuni 3 cm. Pärast õitsemist valmivad pappused hallikasvalgete lendkarvakestega, mis meenutavad võilille tupse ning mille abil taim paljuneb. Erinevalt kevadlilledest – võililledest – õitseb kare seanupp jaanipäevast hilissügiseni. On suhteliselt laialt levinud.

VI-X

KULDTULIKAS

Ladina keeles: *Ranunculus auricomus*

Kuni 50 cm kõrgune tulikate sugukonna taim on püstise harunenud õõnsa varrega. Varrelehed lineaarsed sõrmjagused ja teravaservalised. Alumised lehed (3–5) pika varrega, lehe vorm väga iseloomulik sellele liigile – ümar, sõrmjalt lõhestatud või neerjas. Kuldkollased õied kuni 1 cm läbimõõduga varte tipus. Vili – pähklite koguvili, kus iga pähklake on kõvera nokakesega,

mis aitab taimel levida. Tulikad on mürgised taimed, kuid heinas pole nad koduloomadele kahjulikud.

Kasvab niisketel ja märgadel, harvem mõõdukalt niisketel rohumaadel.

Eestis tavaline.

V-VII

Foto: S. Rūsina

MADAL MUSTJUUR

Ladina keeles: *Scorzonera humilis*

Väike, kuni 40 cm kõrge korvõieliste sugukonna taim piimmahlaga ja tugeva musta juurega. Püstine vars, hargnemata, pehmevillane, peaaegu lehitu või mõne varrelehega. Juurmised lehed mõlemast otsast ahenenud, elliptilised (süstjad terava otsaga), kuni 20 cm pikad, lühikese varrega ja kumerate roodudega. Kollased korvõisikud enamasti üksikult, 2–3 cm läbimõõduga. Pärast õitsemist valmivad pappused hallikasvalgete lendkarvakestega, mis meenutavad võilille tupse ning mille abil taim paljuneb.

Kasvab niisketel, mõnikord üleujutatud niitudel, enamasti rabas, kuid võib leida ka lubjarikastes elupaikades.

Eestis tavaline.

V-VI

Foto: S. Rūsiņa

VEREV KUREREHA

Ladina keeles: *Geranium sanguineum*
Rahvasuus: kure nokk, verev geraanium

Kuni 50 cm kõrguseks kasvav kurerehaliste sugukonda kuuluv taim. Kaetud pikkade harali karvadega. Vars püstine või lamav, hargneb ja moodustab koheva puhma. Lehed sügavalt lõhestunud, 5–7-harulised ja iga haru omakorda lõhestunud. Just kitsaste lehtede hargnevus on peamine erinevus üsna sarnasest mets-kurerehast. Õite varred enne ja pärast õitsemist longus, vaid õitsemise ajal püstised. Õied kuni 2 cm läbimõõduga, lillakad. Vars ja lehed värvuvad sügisel tihti veripunaseks. Verev kurereha kasvab kuivadel lubjarikastel niitudel ja metsaservadel, hõredas männimetsas. Eestis esineb paiguti.

VI-VIII

SOO-KUREREHA

Ladina keeles: *Geranium palustre*

Rahvasuus: pistirohi, soo-konnareha, hellerhein, suhkru-lilled

Kuni 80 cm kõrge kurerehaliste sugukonna taim. Lehed on sügavalt seitsmeks hõlmaks lõhestunud lihtlehed, mis tunduvad tugevamad, kui teistel kurerehaliikidel. Erinevalt teistest on soo-kurereha väänduvad varred kaetud karvadega. Õieraod karvadeta (erinevalt mets-kurerehast, mille nad on kaetud nähtavate näärmekarvadega), püstised ainult õitsemise ajal, ülejäänud ajal longus. Õied 1,5–2 cm läbimõõduga, purpurpunased. Vili – pähkli paiskvili. Vilja valmides rulluvad kupra seinad kokku ning lahti rulludes viskavad seemned eemale, tagades nii taime leviku. Kasvab märgadel ja soistel niitudel, samuti teistes sobivates rikkalikult märgades elupaikades.

Eestis sage taim.

VI-IX

PÄÄSUSILM

Ladina keeles: *Primula farinosa*

Rahvasuus: ellerhein, neitsitina, õlangas, jaanilill, jaanikann

Kuni 25 cm kõrge nurmenukuliste sugukonna taim. Kõik lehed on juurmise lehekodarikuna, süstjad, kuni 6 cm pikad, lehe alumine pind valge jahuja kirmega. Lehekodariku kestkelt tõuseb õievars, tipus väikeste õitega sarikõisik. Õied roosakaslillad, näärmekarvadega kaetud õievarrel. Krooni läbimõõt kuni 1 cm, kroonlehed tipus terava sisselõikega.

Kasvab lubjarikastel muldadel, niiskedel ja märgadel rohumaadel, soodes. Nii Eestis kui ka mujal Euroopas on pääsusilma mõjutanud märgade elupaikade kuivendamine ja liigi levik on vähenemas.

Eestis paiguti.

V-VI

HARILIK KASSIKÄPP

Ladina keeles: *Antennaria dioica*

Rahvasuus: kiisukäpad, salakoirohi, kooljavearohi, kõõmaheinad

Väike, kuni 20 cm kõrge korvõieliste sugukonna taim püstise hargnemata varrega. Kuna kassikäpp kasvab kuivades päikeselistes kohtades, siis on ta kohandunud niiskuse säästmisele – kogu taim on kaetud paksu hallika viltja karvkattega, mis takistab aurumist. Kuumal ajal tähtsavad isegi tillukesed lehed, kuid paljud juurmised lehekodarikud katavad maapinda ning aitavad säilitada niiskust pinnases. Kassikäpp on kahekojaline taim – isas- ja emasõied on korvõisikutes eri taimedel. Õied on veripunased kuni kahvatu-roosad. Kasvab kuivadel rohumaadel ja muudes kuivades toitainetevaestes elupaikades. Eestis tavaline.

V-VI

Foto: V. Baronina

NURMNELK

Ladina keeles: *Dianthus deltoides*

Rahvasuus: metsnelk, pirdirohi, näälrike, silmalilled, pääsukesesilmad, verelilled

Lillade õitega kuni 40 cm kõrgune nelgiliste sugukonna taim, mille vars ja lehed on kergelt sinakasrohelised. Nurmnelgi erepunased õied on rohumaadel alati hästi nähtavad.

Nurmnelk kasvab kuival ja mõõdukalt niiskel heinamaal, sageli muudes elupaikades – metsaservadel ja hõredates kuivades metsades.

Eestis paiguti sage.

VI-IX

1

4

Foto: V. Baronina

NÕMM-LIIVATEE Ladina keeles: *Thymus serpyllum* ①

PALJALEHINE LIIVATEE Ladina keeles: *Thymus ovatus* ②

Rahvasuus: punahein, kaetisrohi, mehitsehein, jaanitee, rabanduserohi

②

Eestis kasvab looduslikult nõmm-liivatee, Kirde- ja Kagu-Eestist on paiguti leitud ka paljalehise liivatee kasvukohti. Suhtelised madalad huulõieliste sugukonna taimed on roomavate võrsetega või püstiste puitunud vartega, sageli moodustavad tiheda laiuva vaiba. Nõmm-liivatee on kuni 15 cm kõrge, vars karvane. Paljalehine liivatee on kuni 25 cm kõrge, karvad on ainult varre servadel. Õied roosakaslillad kuni helelillad, kobaras. Liivatee õisi tolmeldavad mesilased ja õiekärbsed, nad on suurepärased meetaimed. Liivatee eeterlikke õlised kasutatakse kosmeetikatööstuses, samuti on liivatee tuntud ravim- ja maitsetaim.

Kasvab kuivadel liivastel ja lubjarikka mullaga rohumaadel, samuti kuivades männimetsades. Eestis esimene sage, teine paiguti.

VI-IX

Foto: V. Baronina

HARILIK TÕRVALILL

Ladina keeles: *Lychnis viscaria*

Rahvasuus: tõrvanelk, tõrvakann, unilill, kurjakubjapisarad

30–60 cm kõrgune nelgiliste sugukonna taim püstise veripunase varrega. Juurmised lehed moodustavad lehekodariku, varrel aga on lehed vastakuti asetsevad. Tõrvalill on suurepärase meetaim, õied purpurpunased, neid tolmeldavad päeva- ja ööliblikad, kes oma pikkade tundlatega jõuavad meeni ja samal ajal tolmeldavad õisi. Et nektarit ei ihkaks muud putukad, kes lihtsalt roomavad mööda tüve, kuid ei tolmelda õisi, kaitseb tõrvalill end eritades varrele kleepainet. Nende omaduste tõttu on tõrvalill omandanud oma rahvapärased nimetused. Õitsemise lõpus taim enam kleepainet ei eralda. Eestis sage.

V-VI

Foto: V. Baronina

VÄIKE NÖMMEMÜNT

Ladina keeles: *Acinos arvensis*

Väike, kuni 30 cm kõrge huulõieliste sugukonna taim lillat värvi püstise või haruneva karvase varrega, mis on puitunud alaosaga. Lehed asuvad kogu varre ulatuses vastastikku, on väikesed, kergelt saagja servaga. Õiemännased helelillad, kinnituvad varrelehtede kaenlas 2–6 kaupa.

Taimel on piparmündi lõhn, ta sisaldab C-vitamiini, on hea meetaim.

Kasvab kuivadel rohumaadel, samuti teistes kuivades elupaikades.

Eestis esineb sageli.

VI-IX

KURADI-SÖRMKÄPP Ladina keeles: *Dactylorhiza maculata* ①

BALTI SÖRMKÄPP Ladina keeles: *Dactylorhiza baltica* ②

Rahvasuus: joodikäpp, käoking, ussilill, kõmiseja, träpsuline käolill,
käopisar, käouhmer

Sarnased käpaliste sugukonna taimed. Kuni 50 cm pikad tugeva varrega orhideed. Lehed kuni 15 cm pikad ja kuni 3 cm laiad, tumelillade laikudega lehe pealmisel poolel. Õied lillad kuni roosad, koondunud tihedasse tõrvikusse varre tipus. Seemned on väga väikesed – ühes kupras võib olla kuni mitukümmend tuhat seemet.

Kasvavad niisketel ja märgadel heinamaadel, soostunud niitudel ja soodes. Balti sõrmkäpp esineb hajusalt, põhiliselt Loode-Eestis ja saartel, kuradi-sõrmkäpp üldlevinud. Sarnane sagedasem liik: vööthuul-sõrmkäpp (*Dactylorhiza fuchsii*).

VI-VII

KAHKJASPUNANE SÖRMKÄPP

Ladina keeles: *Dactylorhiza incarnata*

①

TÄPILINE SÖRMKÄPP

Ladina keeles: *Dactylorhiza cruenta*

②

Käpaliste sugukonna taimed. Põhijooned sarnased eelnevalt kirjeldatud sõrmkäpa liikidega, kuid erinevad neist selle poolest, et kahkjaspunasel sõrmkäpal ei ole laiike lehtedel ja täpilise sõrmkäpa laigud on mõlemal lehe poolel – nii peal- kui allpool.

Õied on mõlemal liigil tumedamad, lillakasroosad. Väga harva esineb kahkjaspunase sõrmkäpa kollaseõieline alamliik.

Kasvab niiskel ja märjal rohumaal, soostunud niitudel ja teistel soistel aladel (teine liik kasvab pigem lubjarikastes elupaikades).

Kahkjaspunast sõrmkäppa esineb üsna sageli, samas täpilist sõrmkäppa harva ja ebaühtlaselt.

V-VII

Foto: V. Baroniņa

KESKMINE TEELEHT

Ladina keeles: *Plantago media*

Rahvasuus: saksasaan, lambakõrv, tikatõllad, tilkhain

Keskmine teeleht kasvab mõõdukalt niisketel niitudel ja kesadel, üks iseloomulikum liik karjamaadel, kus karjatamise tulemusel moodustub eriti madal taimkate. Keskmine teeleht on teeleheliste sugukonna taim, lehed kodarikus, kaks korda laiemest pikemad, karvased, hoiavad maadligi. Lehtedel 5–7 elliptilist roodu. Õied koonduvad latva, on roosad kuni valged, asetsevad kuni 40 cm pikkuses tihedas peas. Tolmukate varred pikad, tublisti üle krooni.

Eestis esinevad sageli ja paiguti lisaks keskmisele teelehele ka suur teeleht, süstlehine teeleht ja rand-teeleht. Ravimtaimena kasutatakse paljude haiguste vastu suurt teelehte, kirjandusest leidub teavet ka teiste liikide raviomaduste kohta. Eestis esineb sageli.

VI-VIII

VARRETU OHAKAS

Ladina keeles: *Cirsium acaule*

Rahvasuus: äiavarvas

Foto: S. Rūsiņa

Varretu ohakas on korvõieliste sugukonna taim. Erinevalt teistest ohakatest puudub varretul ohakal vars (või on harva kuni 15 cm kõrge). Lehed väga torkavate harali paiknevate okastega. Sulgjagused või -lõhised alt käharkarvased lehed peaaegu vastu maapinda. Õied purpurjad, koondatud korvõisikuks, asuvad varre tipus.

Kasvavad kuivadel lubjarikastel rohumaadel. Hea meetaim.

Eestis paiguti, sagedasem Lääne-Eestis.

VI-IX

Foto: S. Rúsina

ÜMARALEHINE KELLUKAS

Ladina keeles: *Campanula rotundifolia*

Ümaralehine kellukas on väiksem kõikidest Eestis kasvavatest kellukaliste sugukonna taimedest. Kuni 30 cm kõrgune kellukaliste sugukonna taim, tõusva või hargnenud varrega. Juurmised lehed kuni 2 cm pikad, ümarad, kuid varrelehed väikesed, lineaarsed või linearsüstjad, rootsuta. Õied sinised (harva valged), kuni 2 cm pikkused pikkadel raagudel ühekaupa ripuvad kellukad.

Kasvavad kuivadel rohumaadel toiteainetevaesel pinnasel, võimelised kasvama isegi pankranniku pragudes.

Eestis sage.

VI-IX

PEETRILEHT Ladina keeles: *Succisa pratensis*

Rahvasuus: Peetri-piibeleht, Peetruse-kõhuvalurohi, jumalajalg, südamevalurohi, lilla karunupp

Kuni 1 m kõrge uniohakaliste sugukonna taim, vars ülemises osas harunenud. Lehed terveservalised, munajas-elliptilise kujuga, kuni 15 cm pikad, koondunud juurmises kodarikus, samuti varrel. Õisikud tiheda peaga kerajad nutid, meenutavad korvõisikut, asuvad varre tipus. Õiekroon sinakaslilla, harva valkjas või roosakas. Tolmukad pikad, ületavad kroonlehti.

Kasvab märgadel ja niisketel heinamaadel, soostunud niitudel ja teistel soistel aladel. Eestis esineb üsna sageli.

Foto: V. Baroniņa

VIII-IX

SOO-SEAHERNES

Ladina keeles: *Lathyrus palustris*

Rahvasuus: soode lamehernes

Kuni 1 m kõrge liblikõieliste sugukonna taim, tõusva või roniva, kitsalt tiivulise ja hargneva varrega. Lehed 4 või 6 paari sulglehekestega, mis hoiduvad paarikaupa üksteise lähedale, harunenud köitraoga. Sulglehekesed lineaarsüstjad, pikalt teritunud. Aebilehed sulglehekestest väiksemad, lineaarsed. Õied meenutavad lillhernest – sinakaslillad, õitsemise lõpus rohekad, 3–6 kaupa hõredais kobarais. Vili – kuni 6 cm pikk kaun.

Kasvab märgadel heinamaadel, soostunud niitudel.

Eestis tavaline.

VI-VII

NÕMMKANNIKE

Ladina keeles: *Viola rupestris*

Kannikeste sugukonna taim, 5–15 cm kõrge, lamava või püstise varrega. Tal on nii kodarike kui varre lehti, mis on ümarad, südaja alusega. Kogu taim on kaetud karvadega, et paremini säilitada kuivas liivases kohas kasvavas taimes niiskust. Õied lehtede kaenlas sinakaslillad või kahvatuvioletsed, lõhnatud. Vili – kupaar.

Nagu nimigi ütleb, kasvab nõmmkannike teistest kannikestest kõige kuivemates elupaikades, sageli liivastel rohumaadel, kuid kasvab hästi ka kuivas hõredas männimetsas ja lagendikel.

Eestis tavaline.

V-VI

KASSISABA

Ladina keeles: *Veronica spicata*

Kassisaba on kuni 40 cm kõrge mailaseliste sugukonna taim. Sarnane liik on pikalehine mailane, mis kasvab niisketel rohumaadel ja kraavide kallastel, kassisaba seevastu kasvab ainult kuivadel rohumaadel. Lehtede asetus liikidel erinev – kassisabal paarikaupa vastakuti või vaheldumisi, lühirootsulised, pikalehisel mailasel enamasti 3–4 kaupa ümber varre. Õied eresinised, paiknevad pikas paljuõielises tipmises kobaras.

Eestis tavaline, sagedasem Põhja- ja Lääne-Eestis.

VI-VIII

Foto: V. Baronina

Foto: V. Baronina

VAHULILL

Ladina keeles: *Polygala*

Eestis esineb 3 vahulille liiki. Nad on väikesed, kuni 30 cm kõrged vahulilleliste sugukonna taimed. Mõlemad siniöielised liigid on väga sarnased – erinevus on märgatavam lehestikus, mõrul vahulillel (3) on ohtralt varrelehtedest suuremaid kodarikuna kasvavaid juurmisi lehti, kuid aas-vahulillel (2) neid ei ole. Tups-vahulill (1) erineb õie värvuse poolest – need on sinakasvioletsed kuni roosad ja tups-vahulillel moodustub kobara tipus kroonlehtede kimp.

Kõik vahulille sugukonna taimeliigid esinevad suhteliselt sageli, kuid erinevates elupaikades. Mõru vahulille on sagedamini leitud niisketel ja märgadel heinamaadel, aas-vahulille aga kuivadel ja mõõdukalt niisketel rohumaadel, toiteainetevaestel muldadel. Tups-vahulill kasvab kuival lubjarikkal rohumaal.

V-VII

MÄGIRISTIK

Ladina keeles: *Trifolium montanum*

Rahvasuus: valge ristikhein, valge härjapea, jaanirohi, isurohud

Eestis laialt levinud 12 erinevast ristiku liigist on ainult kahel valged õied – mägiristikul ja valgel ristikul. Liblikõieliste sugukonna taim, varred 15–60 cm, püstised. Erinevalt valgest ristikust on varred jäigad, kaetud longus karvakestega, seetõttu näib taim rohekashallina. Lehed kolmekaup, elliptilised. Õied on koondunud tihedatesse munajatesse või süstjatesse

nuttidesse, õied enamasti valged, kuid võivad olla kergelt rohekad või kollakad. Mägiristik kasvab kuivadel, sageli lubjarikastel rohu- maadel.

Eestis esineb üsna sageli.

Foto: E. Zviedre

VI-VIII

Foto: V. Baronina

HARILIK NÄÄR

Ladina keeles: *Pimpinella saxifraga*

Rahvasuus: ingverid, maapihlad, atlahein, krampjuur

Harilik näär on sarikaliste sugukonna taim. Vars ümardunud, peenevaoline, harunev. Selle liigi lehed on väga iseloomulikud, mis aitab seda eristada teistest sarikalistest: juurmised lehed lehekodarikus – lehel 3–7 väikest ovaalset lehte, tõmbitipulised. Varre lehed erinevad, kitsamad. Õied valged, koondunud tihedatesse sarikatesse, mille läbimõõt on 4–8 cm.

Kevadel võib noori lehti kasutada salatites. Taime risoomid ja seemned sisaldavad eeterlikke õlisid, neid võib peenestatud kujul kasutada maitseainena, õiekobaraid kasutatakse köögiviljade konserveerimisel.

Kasvavad kuivadel ja mõõdukalt niisketel heinamaadel, toitainetevaestel muldadel.

Üks kõige sagedamini esinevaid loodusliku rohumaa indikaatorliike.

VI-IX

Foto: V. Lārmanis

Foto: S. Rūsiņa

Foto: S. Rūsiņa

ANGERPIST

Ladina keeles: *Filipendula vulgaris*

Eestis on tuntud 2 selle perekonna liiki, laiemalt ja paremini tuntud on harilik angervaks, mis kasvab niisketel ja märgadel niitudel. Angerpist seevastu kasvab kuivas, sageli lubjarikka mullaga rohumaadel. On kuni 80 cm kõrge roosõieliste sugukonna taim, püstise varrega. Lehed juurmised, kodarikus, kuni 20 cm pikad ja 10–20 tihedalt paigutunud väikese lehepaariga, kus iga lehe serv on hambuline (natuke meenutab suure raudrohu lehti). Sarnased, kuid väiksemad lehed asuvad varrel. Valged õied (pungad roosad) on koondunud suurtesse kobaratesse varre otsas. Enamasti kasvab koos mägiristikuga ja hobumadaraga. Eestis esineb üsna sageli, peamiselt Lääne-Eestis.

VI-VII

02

Foto: V. Baronina

AAS-JÜRILILL

Ladina keeles: *Cardamine pratensis*

Rahvasuus: kressirohi, surnurohi, vahulill

Aas-jürilill on üks sagedamini esinev 5 Eestis leiduvast jürilille liigist. Vars kuni 50 cm kõrge, ülaosas, kroonlehtede juures veidi kahestunud. Lehed 4–10 paarissulgjate paaridena, koondatud varrel, aga ka juurmises lehekodarikus. Õied nagu ristõieliste sugukonna esindajatel 4 kroonlehega ja 4 tupplehega, koondunud kobarasse. Kroonlehed valged või helelillad. Tolmukapead kollased (erinevalt mõrust aas-jürilillest, millel need on lillad). Enne öö saabumist või vihmasel päeval kaarduvad õied allapoole, kaitstes nii tolmuksid niiskuse eest.

Kasvab niisketel ja määrgadel heinamaadel ja muudes soostuvates elupaikades.

Eestis esineb üsna sageli.

V-VI

AASLINA

Ladina keeles: *Linum catharticum*

Väike, kuni 20 cm kõrge linaliste sugukonna taim. Vars väga peenike, ülaosas hargnev. Lehed väikesed, süstjad, kuni 2 cm pikad ja 0,5 cm laiad, ühesoonelised, koondatud varrel vastakuti. Aaslina on kultuurtaime siniõielise lina sugulane, kuid aaslina õied on valged, väikesed, pikal varrel hõredas õisikus, mõnevõrra allapoole kaldu. Kroonlehti on 5, südamik

kollane. Vili – kupar, sarnaselt kultuurlinale sisaldavad ka aaslina seemned õli. Mitmekesiselt kasutatav ravimtaim.

Kasvab nii kuivadel kui ka mõõdukalt niisketel niitudel, soostunud niitudel. Eestis esineb sageli, eriti Lääne-Eestis.

VI-VII

HARILIK ÄDALALILL

Ladina keeles: *Parnassia palustris*

Rahvasuus: raudnael, maksa rohi, südamelill, sügislumelill

Kuni 35 cm kõrge kivirikuliste sugukonna taim palja püstise ühe või mitme varrega. Südajasmunajad lehed pikkade vartega paiknevad madalas kodarikus. Üks lehtedest varreümbrine. Varre tipus üks valge õis. 5 valget tolmukat rohekate soontega. Tavaliste tolmukate vahel on 5 näärmelist viljatut tolmukat, millel sigimiku juures on nektarinäärmed ning jätkutipus meetilkade sarnased näärmed, mis meelitavad tolmeldajaid. Kasvab nii kuivadel kui mõõdukalt niisketel niitudel, soostunud niitudel ja teistel soistel aladel. Eestis tavaline.

VII-IX

SOO-TÄHTHEIN

Ladina keeles: *Stellaria palustris*

Kuni 35 cm kõrge nelgiliste sugukonna taim püstise neljakandilise harunenud varrega. Lehed varrel kuni 4 cm pikad, kitsad, süstjad, vastastikku asetsevad. Õied valged, kroonlehe ots vähemalt pooleni lõhestatud. Kogu taim veidi hallikasroheline. Sarnane liik oras-tähtheinaga, kuid viimasel

on kogu taim erkroheline, vars pehme, kroonlehtede lõhestatus väiksem. Samuti erinevad liigid kasvutingimuste poolest: oras-tähthein kasvab mõõdukalt niisketel, soo-tähthein märgadel niitudel ja teistel soistel aladel. Eestis tavaline.

V-IX

SOO-NEIUVAIP

Ladina keeles: *Epipactis palustris*

Rahvasuus: soojuur, sookure leht

Kuni 50 cm kõrge käpaliste sugukonna taim. Vars püstine, sooneline, alumises osas paljas, punakas, ülemises osas näärmekarvakestega. Alumised ja keskmised lehed süstjad, kuni 14 cm pikad, ülemised lühemad, teravnevad. Õied 5–15 kaupa varre otsas suhteliselt hõredalt, rippuvad, lühikeste õiekattelehtede kaenlas. Õisi võib valgeks nimetada ainult tinglikult – välised õiekattelehed on rohekad, violetse varjundiga, sisemistel õiekattelehtedel on valge ainult suur lai huule otsa osa. Kasvab märgadel heinamaadel, soostunud niitudel ja teistel soistel aladel. Eestis ei esine väga tihti.

VII-VIII

KAHELEHINE KÄOKEEL Ladina keeles: *Platanthera bifolia* ①

ROHEKAS KÄOKEEL Ladina keeles: *Platanthera chlorantha* ②

Rahvasuus: jumalakäsi, juudakäpad, nahkviul, ööviul, öökuninganna, ööneitsi

Eestis kasvab 2 käokeelee liiki – kahelehine ja rohekas käokeel. Vars püstine, alusel kaks ovaalset lehte, õiekobar varre tipus. Kahelehise käokeelee õied, on lõhnavad, valged, õies 2 tolmukat, mis on lähestikku ning asetsevad üksteisega paralleelselt. Roheka käokeelee õied ei lõhna, on veidi rohekad või kollakad, tolmukad asuvad viltu üksteise vastu ning allosas eemal. Peamiselt tolmlevad käokeeled ööliblikate abil, kelle kärss on piisavalt pikk, et jõuda õie nektarini ja samal ajal neid tolmeldada. Väikeste seemnete idanemiseks, sarnaselt teistele käokeeltele, on neil mullas vaja seenega kooseksisteerimise vormi – mükoriisat. 3-4 aasta pärast ilmuvad esimesed lehed, kuid käokeeled hakkavad õitsema alles 10 aasta pärast.

Eestis esinevad suhteliselt harva.

VI-VII

MUULUKAS

Ladina keeles: *Fragaria viridis*

Rahvasuus: muulikas, murakas, ränik, rämna, mäemurakad

Muulukas on roosõieliste sugukonna taim, mis on vähem levinud kui metsmaasikas. Sarnaselt maasikale, on muuluka lehed kolmetised, munajate lehekestega, kuid tipmise lehekese keskmine hammas on teistest väiksem. Kogu taim on kaetud pehmete karvakestega, mis aitab taimel takistada aurumist ja säilitada niiskust. Õied valged, veidi suuremad kui metsmaasikal. Rahvakeeles marjaks kutsutud mahlane vilj on väga maitsev ja aromaadne, tihedalt ümbritsetud tupplehtedega ja isegi raskelt eraldatav. Kasvab kuivadel rohumaadel lubjarikastel muldadel. Eestis paiguti, tavalisem Põhja- ja Lääne-Eestis.

V-VI

VÄRVMADAR

Ladina keeles: *Galium boreale*

Värvmadar on üks 16-st Eestis kasvavast madara liigist. Teistest valgeõielistest madaratest saab värvmadarat eristada kahe tunnuse poolest: lehekused neljakaupa männases ja neljakandiline 20–50 cm kõrgune püstine sile ja jäik vars. Valged lõhnavad õied on tihedate kohevate, pöörisetaoliste õisikutena varre tipus. Vili on kaetud tagasi paindunud ogakestega.

Kasvavad eri niiskusega elupaikades – alates suhteliselt kuivadest kuni märgade rohumaadeni. Üks kõige sagedasemaid looduslike rohumaade indikaatorliike.

VI-VIII

HARILIK MAOKEEL

Ladina keeles: *Ophioglossum vulgatum*

Rahvasuus: väike koorelill

Foto: V. Ba ronina

Harilik maokeel kuulub sõnajalgtaimede hulka. Seega pole maokeelel sarnaselt teistele sõnajalgadele õisi ja paljunemine toimub eoste abil. Kogu taim (kõrgus kuni 20 cm) koosneb lehest, millel on umbes 10 cm pikkune vars ja kaks väga erinevat osa: viljakas ja viljatu. Viljatu leheosa sarnaneb tavalisele lehele, ovaalne, kuni 8 cm pikk. Viljakas osa koosneb varrest (3–18 cm), mille otsas on 5 cm pikk tõlvikusarnane viljapea tüüpi eostega sporangium.

Eestis esineb suhteliselt harva.

Eosed valmivad VII, VIII

KUU-VÕTMEHEIN

Ladina keeles: *Botrychium lunaria*

Kuu-võtmehein on sõnajalg, mis paljuneb eostega ja millel, nagu teistelgi sõnajalgtaimedel, ei ole õisi. Sarnaselt harilikule maokeelele koosneb ka kuu-võtmeheinal kogu taim (kõrgus 30 cm) lehest, millel on kaks erinevat osa: viljakas ja viljatu. Viljatu leheosa on püstine või kuni 12 cm pika varrega, 4–10 lehehõlma paariga. Viljakas leheosa on haraline sporangium 5–10 cm pikal varrel.

Eestis esineb hajusalt.

Eosed valmivad VI–VIII

LÖIKHEINALISTE SUGUKOND Ladina keeles: *Cyperaceae*

TARNAD Ladina keeles: *Carex*

Tarnad on suur taimeperekond (Eestis umbes 70 liiki), millel on oluline roll rohumaade liigikoosluse loomisel. Niisketel tulvaveest üleujutatud heinamaadel on sageli domineerivad tarnad, kuid erinevaid tarnaliike võib leida mis tahes rohumaal.

Tarnad meenutavad veidi kõrrelisi, kuid nende varred on erinevad kõrreliste vartest: ei ole ümarad ja õõnsad, ei ole grupeeritud ega eraldatud sõlmedega. Tarnade juures on asjatu otsida värvilisi, värvikaid õisi – pisikesed õied asuvad peentes foliikulites (emasõied) või varjuvad väikeste kaitsekestade taga (isasõied). Nii ühed kui teised on koondatud pähikutesse. Mitmed tarnaliigid on väärtuslike niitude indikaatorliigid.

Rulltarn Ladina keeles: *Carex hartmanii*

Rulltarna leidub mõõdukalt niisketel ja niisketel heinamaadel. Õisikus tavaliselt 5 pähikut, 3 ülemist tihedalt ühendatud.

Eestis esineb harva.

V-VI

①

②

KEVADTARN Ladina keeles: *Carex caryophylla*

①

VARVASTARN Ladina keeles: *Carex ornithopoda*

②

Mõlema tarnaliigi taimed on väikesed, 20–30 cm kõrged. Isasõite pähikud ühekaupa: kevadtarnal on pähikud varre kõige kõrgemas tipus, kuid varvastarnal veidi madalamal emasõite pähikutest. Emasõite pähikuid on mõlemal liigil 2–3, kõik pähikud on koondunud varre tippu.

Kevadtarna kohtab kuivadel niitudel ja loopealsetel, varvastarn kasvab lubjarikkal mullal ja jõgede orgudes.

Kevadtarna esineb suhteliselt harva.

Varvastarn on haruldane.

V-VI

VESIHALJAS TARN Ladina keeles: *Carex flacca*

①

HIRSSTARN Ladina keeles: *Carex panicea*

②

50–70 cm kõrged taimed. Mõlema liigi taimed veidi hallikassinised. Isasõied koondatud eraldi pähikusse varre tipus: hirsstarnal on tavaliselt 1, vesihaljal tarnal 2–3 pähikut. Vesihaljal tarnal ripuvad emasõied 1–4 cm pikkadel vartel, mille põhjal saab selle liigi väga hästi eristada muudest niitude tarnaliikidest. Hirsstarnal on emaspähikud püstised, pähiku varred on peidus kattaletede tuppedes.

Mõlemad liigid kasvavad mõõdukalt niisketel, niisketel ja märgadel heinamaadel. Vesihaljas tarn eelistab kasvada lubjarikastel muldadel.

Hirsstarn on üks levinumaid tarnade liike kogu Eesti territooriumil, vesihaljas tarn on levinud Lääne- ja Põhja-Eestis.

V-VI

KÖRRELISED Ladina keeles: *Gramineae*
ARUKAERAND Ladina keeles: *Helictotrichon pratense*

Eestis on leitud üle saja kõrreliste liigi umbes 60 perekonnast. Kõrrelised esinevad kõigil niitudel, mitmed neist on väga tavalised ja laia levikuga. Raamatus on toodud liigid, mille esinemine näitab niidu väärtuslikkust.

Arukaerand

Eestis esineb 2 kaerandi liiki ja mõlemad kasvavad niitudel. Arukaerand, erinevalt aaskaerandist, moodustab tiheda mäta. Vars püstine, jäik, kuni 1 m kõrge. Lehed paljad, kuival ajal ääred kaetud, veidi sinakashalli tooniga lehe alumisel poolel. Õisik pööris, kitsas ja üsna kare, alumised varred 1–2 kaupa (aaskaerandil 3–5 kaupa).

Kasvavad kuivadel lubjarikastel niitudel, peamiselt jõeorgudes, kus aluspõhjaks on lubjakivi.

Eestis on mõlemad liigid tavalised.

V-VI

KESKMINE VÄRIHEIN Ladina keeles: *Briza media*

Rahvasuus: lutikhain, kirbuhain, ehmatuse rohi, külmatõverohi, värisemiserohi

Kõrreliste sugukonna taim, kuni 50 cm kõrge. Lehed kitsad, lineaarsed, kuni 10 cm pikad. Õisik välimuse järgi eksimatult eristatav teistest kõrreliste liikidest – hõre pööris küljepoolle lamedate kaldus viljapeadega, mis värviliste sõkalde tõttu näivad triibulised. Viljapead ripuvad peentel vartel ning väiksema tuule käes värisevad ja sätendavad, millest arvatavasti pärinevad ka rahvalikud nimetused „litter” ja „võbiseja”.

Väärtuslik, kuid madala tootlikkusega sööda-kultuur. Samal ajal väga dekoratiivne taim. Üks kõige enam esinev looduslike rohumaade indikaatorliike.

Eestis esineb sageli.

V-VI

HARILIK KASTEKAER

Ladina keeles: *Sieglingia decumbens*

Väike, kuni 40 cm kõrge taim, mis moodustab väikese tiheda puhma. Kõrred peened, siledad, püstised. Õisik kitsas pööris 4–12 kahvatu-rohelise viljapeaga. Viljapead 0,6–1 cm pikad. Viljapea sõklad ühepikkused viljapeaga. Iva puudub.

Kasvavad kuivadel, happelistel ja toitainete-vaestel muldadel, sageli koos jussheinaga. Eestis tavaline.

VI-VIII

JUSSHEIN

Ladina keeles: *Nardus stricta*

Kuni 30 cm kõrge taim, moodustab tiheda puhma. Lehed harjasjad, hallikasrohelistel, alusel jäigalt harali, varrest lühemad, pähikuga tipus. Pähek kitsas, ühekülgne, kuni 8 cm pikk. Pärast õitsemist pähikud painduvad tagasi ja õisik omandab liigile omase „kammi” väljanägemise, mille tõttu taim hõlpsasti ära tuntakse.

Kasvavad märgadel ja kuivadel rohumaadel, happelistel, toitainetevaestel muldadel, kuivendatud soodes, raba servadel. Iseloomulik karjamaade liik.

Eestis paiguti.

VI-VII

LOODTIMUT

Ladina keeles: *Phleum phleoides*

Kuni 60 cm kõrge kõrreliste sugukonna taim, mis kasvab väikeses hõredas puhmas. Kõrred püstised, tugevad, paljad, punaka varjundiga. Lehed suhteliselt lühikesed, karedad. Pähikpööris kuni 12 cm pikk. Erinevalt sageli esinevast põldtimutist ei ole pöörispea kõrred kokku kasvanud peakõrrega, seetõttu tuleb seda rõngasse painutades nähtavale eraldi püstine kõrs (põldtimuti rõngasse painutatud pöörispea on sile).

Kasvab kuivadel heinamaadel, lubjarikastel muldadel.

Lääne- ja Põhja-Eestis tavaline, mujal harva.

VI-VII

HARILIK LUBIKAS

Ladina keeles: *Sesleria caerulea*

Kuni 40 cm kõrge kõrreliste sugukonna taim, mis kasvab tihedas puhmas. Tüvikud tugevad, püstised, paljad, nende lõpus on ovaalne, kuni 3 cm pikk või mõnikord peaaegu ümmargune sinakaslilla õisik. Õitsemise ajal pikkade tolmukatega. Lehe pind sinaka kirmega. Kasvab lubjarikkal pinnal, märgadel heinamaadel, rannaniitudel ja soostunud niitudel.

Hariliku lubika domineerimisega niidutüüp on üle-euroopaliselt kaitsealune elupaik. Lääne- ja Põhja-Eestis on sage, mujal leidub kohati, Lõuna- ja Ida-Eestis haruldane.

V-VI

VESIHALJAS HAGUHEIN

Ladina keeles: *Koeleria glauca*

Eestis esineb 4 haguheina liiki. Vesihaljas haguhein vastab oma nimele – kogu taim on sinakashall, moodustab tiheda puhma. Kõrs kuni 60 cm kõrge, peenike, paljas, alumises osas tihedalt lehestatud. Lehelaba tugev, mõlemalt poolt kaetud karvakestega või ogadega. Õisik kuni 20 cm pikk, kompaktne, sale, kitsas.

Kasvavad kuivadel hõreda taimestikuga rohumaadel, iseloomulik liik pae-ja liivaluidetel.

Vesihalja haguheina domineerimisega niidud moodustavad Euroopas kaitse all oleva elupaiga. Eestis esineb liiki harva ja ebaühtlaselt.

VI-VII

SISUKORD

Harilik kukehari	23
Harilik kullerkupp	17
Harilik maarjalepp	15
Hobumadar	21
Kare seanupp	25
Kuldtulikas	27
Madal mustjuur	29
Nurmenukk	19

Balti sõrmkäpp	47
Harilik kassikäpp	37
Harilik tõrvalill	43
Kahkjaspunane sõrmkäpp	49
Keskmine teeleht	51
Kuradi-sõrmkäpp	47
Nõmm-liivatee	41
Nurmnelk	39
Päsusilm	32
Paljalehine liivatee	41
Soo-kurereha	33
Täpiline sõrmkäpp	49
Väike nõmmemünt	45
Varretu ohakas	53
Verev kurereha	31

Kassisaba	63
Nõmmkannike	61
Peetriteht	57
Soo-seahernes	59
Ümaralehine kellukas	55
Vahulill	65

Aas-jürilill	73
Aaslina	75
Angerpist	71
Harilik ädalalill	77
Harilik näär	69
Kahelehine käokeel	83
Mägiristik	67
Muulukas	85
Rohekas käokeel	83
Soo-neiuvaip	81
Soo-tähthein	79
Värvmadar	87

Arukaerand	99
Harilik kastekaer	103
Harilik lubikas	109
Harilik maokeel	89
Hirsstarn	97
Jusshein	105
Keskmine värihein	101
Kevadtarn	95
Kuu-võtmehein	91
Loodtimut	107
Rulltarn	93
Varvastarn	95
Vesihaljas haguhein	111
Vesihaljas tarn	97

Foto: V. Baronija

Väljaandja: © Lätimaa Looduse Fond

Tekst: V. Baroniņa, I. Kabucis

Fotod: B. Bambe, V. Baroniņa, A. Klepers, V. Kreile, V. Lārmanis, A. Namatēva, M. Pakalne, A. Priede, N. Rustanoviča, S. Rūsiņa, U. Suško, E. Zviedre

Tõlget toimetasid: Silvia Lotman ja Kaia Lepik

Kujundus: D. Brinkmane

Küljendus: Bloom OÜ

Trükitud: Aktaprint AS

ISBN 978-9949-9026-4-4

www.elfond.ee

Esimene väljaanne koostati projekti „Teabematerjali „NIIT. Bioloogiliselt väärtuslike rohumaade indikaatorliigid” koostamine” raames ja on välja antud Läti Keskkonnakaitsefondi toetusel 2008. aastal.

Teine, täiendatud väljaanne koostati ja trükiti Eesti-Läti koostööprogrammi raames toetatud projekti „Keskkonnahoidlike põllumajandusviiside alase Eesti-Läti koostöövõrgustiku arendamine” rahalise toetusega 2011.aastal. Projekti toetas Keskkonnainvesteeringute Keskus.

SIA „Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”

Mixed Sources

Product group from well-managed forests and other controlled sources

Produktu grupe no hästi apsuimiekotiem mājām un citām kontrolētiem ieguves vietām

www.fsc.org Cert no. SW-COC-002823
© 1996 Forest Stewardship Council

Latvijas
vides
aizsardzības
fonds

ELF